

7^e van de Herfst
Openbaring 4
"Overture"

Ds Jaco Zuurmond

Gemeente van de Levende

Vandaag is een soort ouverture. We zijn er eens goed voor gaan zitten ons prachtige theater. Langzaam wordt het stil in de zaal. Het licht wordt gedimd. Zachtjes begint vanuit de orkestbak onderin de muziek..., zwelt aan, neemt toe in spanning... en dan weer af... Het klinkt allemaal nog raadselachtig, maar je weet dat ondertussen de belangrijkste thema's al worden voorgesteld – Mozart, Verdi, Puccini. En dan... gaat voor onze ogen het gordijn open. **{LICHT KERKZAAL WIT}**

Terwijl de muziek doorspeelt toont zich voor onze ogen een wonderlijk decor. Een troon! Een imposante gestalte op de troon. Een regenboog er over heen. En in een halve cirkel om de grote troon heen nog meer tronen, daarop mensen in witte gewaden. Een wonderlijke vloer, het lijkt wel glas, het lijkt wel zee.. Fakkels branden. Lichtflitsen schieten heen en weer, terwijl de muziek onheilspellend roffelend aanzwelt. Om vervolgens snel af te nemen, totdat ze alleen nog heel zacht op de achtergrond klinkt.

beroemd om z'n enorme kracht?
kracht had u op aarde nog nooit
ook z'n vleugels? Hier in de hemel

"Dames en Heren, beste operagangers, welkom in de hemel !!

Ja, kijk maar eens goed rond!
Er is genoeg te zien.
Kijk bijvoorbeeld eens even met mij mee - daar links (voor in de kerkzaal) omhoog.

Ziet u die stier.
De buffel,
Jahaa, zoveel gezien. En ziet u kan het

allemaal. Kijk maar eens goed.

...

En kijk nu eens naar de andere hoek van de ruimte (rechts).

Ziet u 'm? De adelaar. Beroemd om z'n hoge vlucht. Hier in de hemel vliegt hij nóg hoger dan bij jullie op aarde. Het is zó'n mooi gezicht. ...

De mens! Beroemd om zijn slimheid, zijn techniek, ja, wat niet Ook hij mag hierboven vleugels

vier {Alle vier tegelijk in beeld} nog goed.

Nogmaals:

Welkom in de hemel!"

En kijk nu eens even mee in de andere hoek (links-achter in de kerkzaal).

Onze leeuw. Adel van oudsher. De beroemde 'koning der dieren'.

En ook hij weer gevleugeld en wel.

En draai u tenslotte nog even naar de laatste hoek van dit hemels decor.

Het laatste schepsel dat in ons stuk van vandaag een dragende rol mag vervullen: verstand, zijn al. dragen.

Ja, bekijk ze alle maar eens even

... De muziek valt stil. ... Verwachtingsvolle stilte. ... En vanuit de stilte beginnen in de vier hoeken de vier wezens, de hemelse vertegenwoordigers van de schepping hier beneden te zingen. In een soort fuga... Eén begint... de ander volgt, vervolgens nummer drie, en nummer vier. Vier stemmen die over elkaar heen buitelen:
"Heilig, heilig heilig..."

Welkom in de hemel!

Goede mensen van de Ontmoetingskerk in Enschede. De komende acht weken zullen onze vieringen zich afspelen in de hemel. En u merkt, onze kerkzaal doet verrassend goed mee. Acht weken lang, tot en met de laatste Adventszondag, zullen we lezen in het boek Openbaring. Dat vraagt de nodige fantasie van ons. Maar hier in deze kerkzaal moet dat gewoon gaan lukken. Zeker als wij een beetje meezingen.

Dus: "Welkom in de hemel".

{LICHT KERKZAAL WEER GROEN}

Eigenlijk – en dat weet u wel – ben ik als predikant liever maar heel voorzichtig in het praten over de hemel. Het leidt zó maar af van waar het volgens mij onze lieve Heer vooral om te doen is, namelijk van het leven van zijn mensen hier op aarde.

Dromen over de hemel is maar zo een alibi voor grenzeloze naïviteit. Hè, de hemel als een soort Giga-Albert-Heijn - waar echt álles te koop is. En bij de kassa blijkt het ook nog eens gratis. En terwijl wij hierbinnen heerlijk dromen worden buiten 400 vluchtelingenkinderen opgepakt, uitgezet. Wordt de kroonprins van Saudi Arabië langzaam uit het nieuws gemanipuleerd, want ja, de olie hé, en al zijn dollars. En de zeespiegel stijgt, ongeremd, terwijl wij druk zijn met lekker dromen over dat hemels galadiner.

Verdoofd door de prachtige beelden en klanken merken we steeds minder van de aardse pijn. En dat voelt best lekker. Maar het is, om met Marx te spreken – en hij had gelijk! – Opium. Vandaar mijn reserves, als het over de hemel gaat. Ónze reserves.

Maar goed, de komende weken laten we al deze reserves los. En begeven we ons in ons liturgisch spel naar de hemel.

Wat is de zin daarvan? Wat helpt het, om nu, aan het eind van het kerkelijk jaar, al onze fantasie in te zetten om ons de hemel voor ogen te toveren? Laten we het vragen aan een ervaringsdeskundige bij uitstek, André Kuipers:

De zin van zo'n beweging naar de hemel is misschien vooral..., zou André Kuipers waarschijnlijk zeggen, dat je vanuit de hemel de aarde des te scherper ziet.

Kijkend vanuit die afstand... zie je de verhoudingen beter. De contrasten ook.

Je ziet ineens het geheel. De samenhang.

Je ziet ook de begrenzing.

André Kuipers zag hoe onvoorstelbaar mooi de aarde was. Maar in diezelfde oogopslag zag hij ook hoe onvoorstelbaar kwetsbaar diezelfde aarde is. Hoe dun dat vliesje atmosfeer is... En hoe alle land omringd is door water, dat stijgt.

André Kuipers kan er zeer indrukwekkend over vertellen....

En tegelijk zag hij nog geen fractie van wat wij de komende weken allemaal gaan zien, als wij acht weken lang vanuit de hemel naar de aarde kijken, met de engelen mee zozegd.

Om te begrijpen wat je ziet als je vanuit de hemel, met de engelen mee, naar de aarde kijkt, hebben we aan het verhaal van André Kuipers niet genoeg. Dan zullen we onze fantasie nodig hebben!

Laten we ons verplaatsen in een engel. De engel die de voorkant van het liturgieboekje siert. Een schilderij, uit het begin van de vorige eeuw, van Paul Klee. *Angelus Novus* heet het – Een nieuwe engel.

Het is een beroemd schilderij. Beroemd – omdat het schilderij het verhaal vertelt van zijn eigenaar. Diens levensverhaal.

Die eigenaar was Walter Benjamin. Een filosoof die leefde in het Duitsland van de eerste helft van de vorige eeuw. Een filosoof, je hoort het aan zijn naam, van Joodse origine.

Dat Duitsland van de jaren twintig dat was een uiterst bijzonder land. Duitsland van die jaren was namelijk ook een land van culturele hoogconjunctuur. Het was een enorm spannende tijd. Maar tegelijk maakte die spanning ongekende denkkraft en levenskraft los (Dat proef je bijv. ook in de prachtige Duitse televisieserie *Babylon-Berlin*. In feite een crimi. Maar spelend in die tijd. En je proeft zowel de dreiging, als de eindeloze levenskraft van die dagen: <https://www.npo3.nl/film-en-serie/reviews/babylon-berlin>). Er zat zo veel verandering in de lucht. En daarmee ook zo veel kansen. Kansen voor éindelijk sámenleven. Vrede, Gerechtigheid. Er was veel angst, maar ook ongekend veel hoop. De Messias vlakbij, zo voelde het.

En één van de filosofen die zo, met uiterste gevoeligheid, het leven van die tijd in woorden vatte was dus Walter Benjamin. Jong, slim, zéér belezen. Vooral bekend om zijn literatuurkritiek, waar zijn stem zeer gezaghebbend was.

En toen, in 1933, kwam Hitler aan de macht. Benjamin wist direct wat dat voor hem, als Jood, als Filosoof, als Marxist, zou betekenen, en vluchtte naar Parijs. Het schilderij, dat sinds ca. 1920 in zijn bezit was, moest hij in Berlijn achter laten.

Maar enkele jaren later hebben vrienden het schilderij vanuit Duitsland naar Parijs gesmokkeld. En weer hing het in zijn studeerkamer. Tot in 1940... Hitler Parijs binnentrok. Weer vluchtte Benjamin. Het schilderij kon ternauwernood in een koffer worden verstopt.

Het is in die periode dat Benjamin over het schilderij de tekst schrijft die later het schilderij beroemd zou maken. (Zie liturgieboekje):

Er bestaat een schilderij van Paul Klee, dat Angelus Novus heet. Er staat een engel op afgebeeld die zo te zien op het punt staat zich te verwijderen van iets waar het zijn blik strak op gericht houdt. Zijn ogen en zijn mond zijn opengesperd, hij heeft zijn vleugels gespreid. Zo moet de engel van de geschiedenis eruitzien. Zijn gelaat is naar het verleden gewend. Waar wij een reeks gebeurtenissen waarnemen, ziet hij één enkele catastrofe en daarin wordt zonder enig respijt puinhoop op puinhoop gestapeld, die hem voor de voeten geworpen wordt. De engel zou wel willen blijven, de doden tot leven wekken en de brokstukken weer tot een geheel maken. Maar zijn vleugels vangen de wind die uit het paradijs waait, een storm die zo hard is dat hij ze niet kan sluiten. Deze storm stuwt hem onweerstaanbaar voort, de toekomst in die hij de rug heeft toegekeerd, terwijl de stapel puin vóór hem tot aan de hemel groeit. Deze storm is wat wij vooruitgang noemen.

Soms... is het nodig... om vanuit de hemel te kijken. Om met een engel mee te kijken. Om te kijken door de ogen van engelen.

Omdat hier op aarde het veel te veel is. Onverdraaglijk. Zelfs voor een engel is het al te veel. Maar het is ónze werkelijkheid.

En om ónze werkelijkheid, met alle geweld, met alle onrecht, met al ons jammerlijk falen, écht in beeld te krijgen, hebben wij de hemel nodig.

Om ín het einde... toch te blijven kijken... hebben wij de hemel nodig.

Om ergens, tegen alle klippen op, de hoop vol te houden, dat het einde het einde niet is... hebben wij de hemel nodig.

Walter Benjamin vluchtte naar het niet bezette Zuiden van Frankrijk. Lourdes.

Vrienden – vanuit Duitsland gevlucht naar de VS – bezorgden hem een visum voor de VS.

Maar omdat echter een uitreis-visum út Frankrijk ontbrak moest Benjamin illegaal de grens met Spanje over. Samen met een groep andere vluchtelingen deed hij in september 1940 een poging. Maar aan de grens werd de groep door de Spaanse politie opgepakt.

De volgende morgen zou de groep aan de Franse politie worden uitgeleverd. Die werkte weer samen met de Duitsers. Waarmee het concentratiekamp het resultaat zou zijn.

Die nacht nam Benjamin de overdosis morfine die hij voor een dergelijk geval bij zich had.

Die nacht... dát is de nacht waarin het bijbelboek Openbaring speelt.

Durf je nog te dromen, ín het einde. Kan je nog dromen ín het einde.

Dat het einde het einde niet is...

De volgende ochtend was de Spaanse politie zó onder de indruk van de zelfmoord van Benjamin dat ze besloten om de rest van de groep toch vrije doorgang te verlenen.

Het schilderij, de *angelus novus*, heeft ook de oorlog overleefd.

Tegenwoordig hangt het in het Israëlmuseum in Jeruzalem. En vertelt daar dít verhaal.

Van de engel die alles heeft gezien. Die meer heeft gezien dan wij aankunnen.

En die toch blijft kijken..

In het einde. Door het einde heen.

Lieve mensen, acht weken zullen wij lezen in het boek Openbaring.
De droom van Johannes. De droom in het einde. De droom óver het einde. De droom door alle einde heen.
De vraag is dan niet: wat betekenen al die beelden in die droom (al is het wel grappig om te lezen wat de kerk door de eeuwen heen in deze beelden heeft gelezen – die 24 oudsten als ‘kosmische kerkenraad’).
Maar veeleer: durf je dan nog te dromen. Durven wij te dromen dóór het einde heen. Durven we te dromen... als laatste mogelijkheid, dromen, dat het einde het einde niet is...?

Er is een troon, in die droom – er is een liturgie – er wordt gezongen – door alles heen: Heilig, heilig heilig.

Een protestlied bij uitstek. De laatste macht, door álles heen, is aan Gods goedheid.

En wij... mogen mee zingen.

Amen

Meer informatie over de hier getoonde ramen van de Ontmoetingskerk op: www.pgenschede.nl/ramen

Lied na preek

- 1 Liefde Gods die elk beminnen
hemelhoog te boven gaat,
kom in onze harten binnen
met uw milde overdaad.
Jezus, één en al ontferming,
daal vanuit de hoge neer
met uw heerlijke bescherming
in ons bevend hart, o Heer.

- 2 God almachtig boven mate,
die zo nederig verscheen,
keer opeens terug en laat ons
nooit meer, nooit meer hier alleen.

Laat ons in de kerk U prijzen
met uw heiligen omhoog
tot in 's hemels paradijzen
wij U zien van oog tot oog.

- 3 Wat Gij eenmaal zijt begonnen
o voltooi het: maak ons rein,
tot de wereld is gewonnen
en in U hersteld zal zijn,
tot wij eeuwig bij U wonen,
schrijdende van licht tot licht,
legend onze gouden kronen
zingend voor uw aangezicht.

Muziek: Volksmelodie Wales

Tekst: Charles Wesley (1707-1788)

Vertaling: Jan Willem Schulte Nordholt (1920-1995)

Slotlied – Lied 726

NLB.726 Hoor een heilig koor van stemmen

- 1 Hoor een heilig koor van stemmen,
staande aan de glazen zee,
halleluja, halleluja,
God zij glorie, zingen zij.
Menigten die geen kan tellen,
als de sterren in hun glans,

psalmen zingend, palmen dragend,

in de hemel is een dans.

2 Patriarchen en profeten,
de getuigen van uw Geest,
koning, heilige, apostel,
martelaar, evangelist,
maagden, moeders, mannen, vrouwen
die volhardden tot het eind,
tot U baden in vertrouwen,
die nu stralende verschijnt.

3 Komende uit de verdrukking,
en de kleren wit als sneeuw
in het bloed van 't Lam gewassen
van het vuil van deze eeuw,
in vervolgingen standvastig
wachtende op U, o Heer,
overwonnen zij de satan
en de wereld neemt een keer.

4 Ja, zij hebben overwonnen
met uw kruis als hun banier,
volgend U in uw verzoening,
door de diepe doodsrivier.
Met uw lijden medelijdend,

medestervend in uw dood,
vonden zij het eeuwig leven
en hun loon bij U is groot..

5 Nu omstraalt hen licht des hemels
en de levensbron ontspringt
waar zij juichen U ter ere
waar hun koor uw glorie zingt.
Vrede is hun deel voor immer,
liefde is hun eeuwig recht,
want zij traden uit de schemer
voor uw levend aangezicht.

6 God uit God, eerste - geboren,
licht uit licht, o zonneschijn,
in wiens lichaam uitverkoren
heiligen slechts heilig zijn,
schenk ons leven uit uw bronnen,
door uw adem aangeraakt
zingen wij tot Vader, Zoon en
Heilige Geest die levend maakt.